

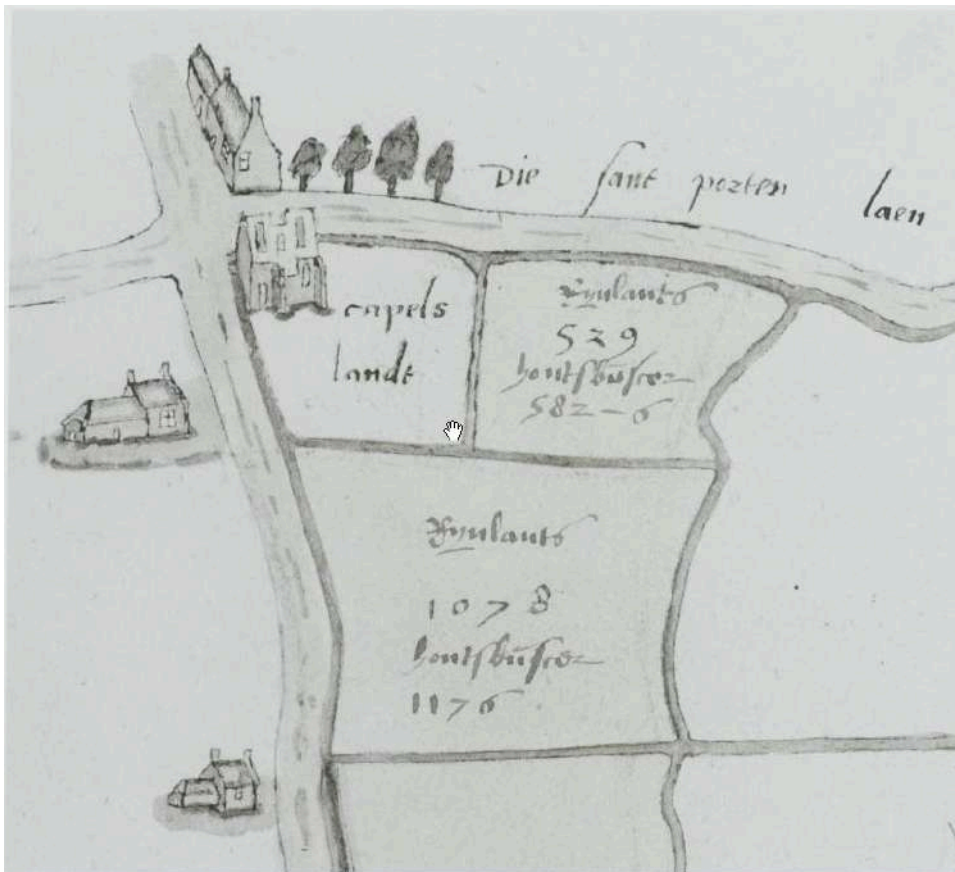
Herberg de Wildeman, deel 1

Inleiding

In dit artikel wordt ingegaan op de geschiedenis van de eerste herberg De Wildeman die in de 17e en 18e eeuw heeft gestaan aan de Heerenwech, nu de Hoofdstraat. Het grootste gedeelte van dit historische pand is nog steeds te vinden aan de Hoofdstraat 196, 198 en 200. In de 19e, 20e en 21e eeuw zijn er nog twee opvolgende horeca gelegenheden geweest die de naam De Wildeman hebben gehad. Deze worden in dit artikel genoemd maar niet meegenomen in het verhaal. De geschiedenis van de eerste Wildeman wordt uitgebreid behandeld tot dat het een timmermanswinkel en werkplaats wordt. De rest van de geschiedenis van het pand wordt in het kort behandeld. Het pand is een van de oudste gebouwen en een beeldbepalend pand in het dorp Santpoort.

Het eerste begin

In het eind van de 16e eeuw is het dorp Santpoort nog zeer dun bebouwd. Aan de kruising van de huidige Hoofdstraat, Huis ten Biltstraat en de Vugthovenstraat staan nog maar een paar panden. Ten eerste de ruïne van de Sint Patrickapel, de hofstede Eijndenhoef en de hofstede, later de garenblekerij Duijvensteijn. Op de plaats waar later de herberg De Wildeman stond werd op kaarten uit die tijd nog geen bebouwing weergegeven.

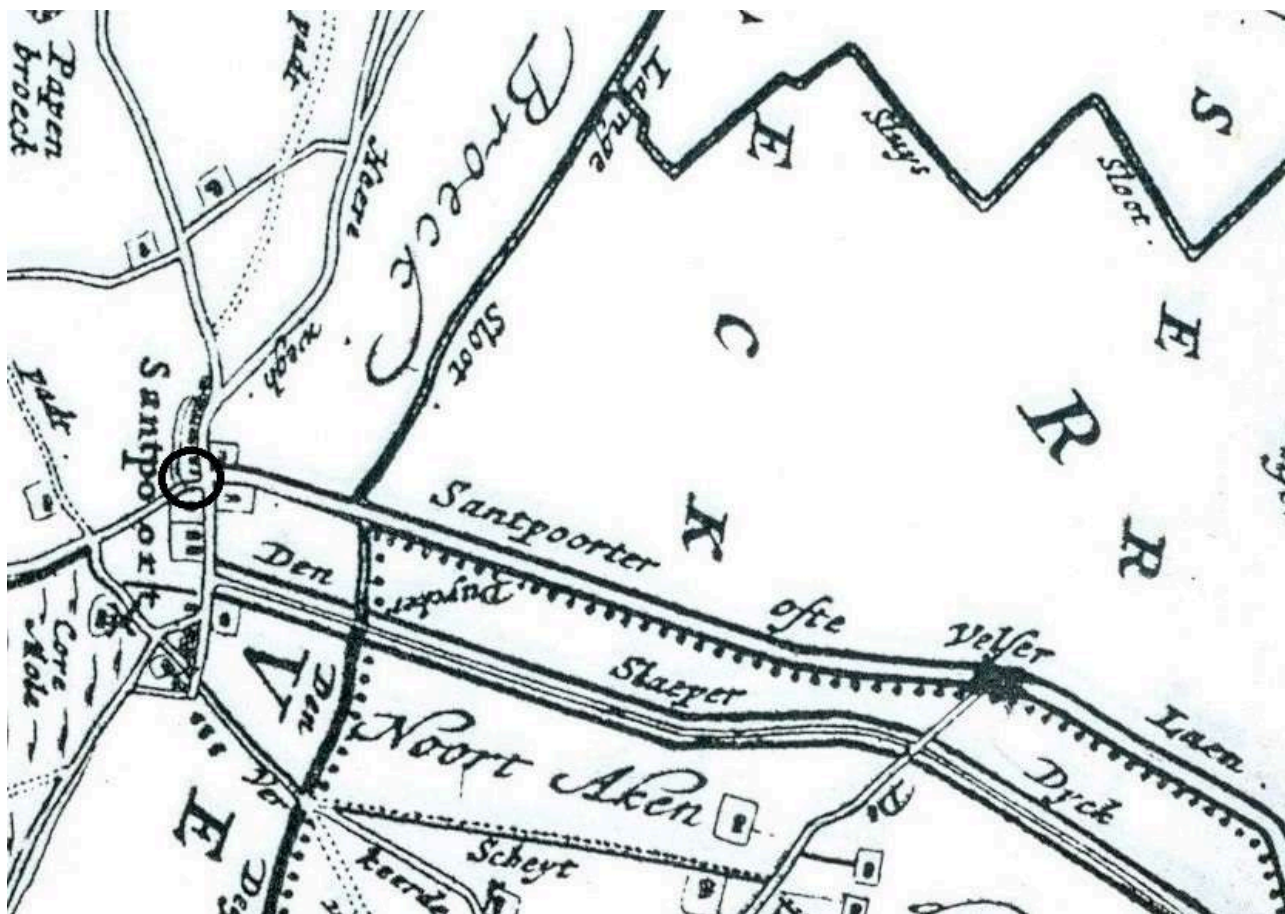

De kaart van de landerijen tussen Santpoort en Schoten ca. 1583. Pieter Bruins, kaartboek van het Sint Elisabeth's Gasthuis te Haarlem

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

Pas op een kaart uit 1635 wordt de bebouwing van De Wildeman weergegeven. De eerste schriftelijk vermelding is uit 1633. In dit jaar verkocht Cornelis Huijbertsoen van Immerseel een huis met een erf en een werf aan Jan Luytsoon Groen voor 1000 Carolus gulden. Het geheel bestond uit een woonhuis, schuur en een nieuwe kamer met een kelder. Bij het huis lag een plantage (tuin of boomgaard). Het huis werd nog bewoond door de verkoper, in de verkoopakte werd vastgelegd dat hij er tot mei 1634 in het huis mocht blijven wonen. De nieuwe kamer met kelder zal het huidige noordelijk deel van het pand zijn waar nog steeds een gewelkelder met opkamer is te vinden. De rest van het pand zal uitgaande van de kaart uit 1583 gebouwd zijn in het eind van de 16e eeuw of het begin van de 17e eeuw. In het oosten lag de Heerenwech (de huidige Hoofdstraat) en in het zuiden een gemeen buerlaentje, de huidige Vlugthovenstraat. Onder gemeen werd verstaan gezamenlijk. De koper, Jan Luytsoon Groen was toen de schout van Velsen. In 1638 sloot Jan Luytsoon een lening af bij Lodt Schouten een brouwer in de stad Haarlem. Het ging om een bedrag van 259 Carolus gulden waarover een

was van de herberg. De herberg met het achter liggende land, dat strekte tot aan de Wildernis, diende hierbij als onderpand.¹ De aangegane schuld drukt blijkbaar te zwaar op de exploitatie van de herberg. Want in 1676 kocht Pieter Keijzer de herberg de Wildeman uit de insolvente boedel (failliete boedel) van de kinderen van zaliger Willem Steijn. De verkoop vond plaats op een veiling in de herberg Van den Oudenhaan aan de zuidzijde van de Grote kerk in Haarlem. De herberg werd toen omschreven als en herberg waar de Wildeman uithangt met daarachter een stuk land. Hieruit maken we op dat aan de herberg een uithangbord hangt met daarop een afbeelding van een wildeman met een knots. Voor de aankoop van de herberg en het land werd 2950 gulden betaald. Pieter had in 1679 geld nodig, toen leende hij 200 gulden van Loijs Bogaert, hierbij diende de herberg en het land als onderpand. In 1683 had Pieter geld opnieuw nodig of hij kon niets doen met land achter de herberg, want in 1683 verkocht hij dit voor 945 gulden aan Nicolaes Hofman. Tussen de herberg en het land lag een Buijrewegje.² Dit doodlopende wegje wordt weergegeven op een kaart uit 1683. Over dit wegje hadden begrenzende eigenaren het recht van overpad, hieronder de erfgenamen die de hofstede van Maerten Stuiver in bezit hadden. Deze hofstede was de latere hofstede Velselhoofd. Het dorp Santpoort had intussen een dichtere bebouwing gekregen langs de westkant van de Heerenwech.

Santpoort in 1683. De locatie van de Wildeman is omcirkeld. De Westlaan had toen de naam Santpoorter of te Velslerlaen. Een gedeelte van de kaart van "t Hoogh-Heemraadschap van de Uytwaterende Sluysen in Kennemerlandt en de West-Vriesland", getekend door Johannes Douw.

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

Opnieuw missen we een stukje in de geschiedenis van de herberg. De eerst volgende eigenaar die bekend was is Michiel Jacobsen de Witt. In 1690 verkocht hij de herberg aan Jan Pietersen Bruijn voor 3600 gulden. Bij de herberg stonden toen een schuur en stalling. De stalling zal voor de paarden van de bezoekers geweest zijn en mogelijk had de waard een eigen paard met wagen of koets om zijn gasten te vervoeren naar een gewenste bestemming. In het westen lagen de bezittingen van de heer Dobbessen die eigenaar was van de hofstede Velselhoofd. Dit houdt in dat het land dat eerder bij de herberg hoorde toen een onderdeel was van deze hofstede. Bij de verkoop werd gemeld dat het perceel met een tijns en erfpacht belast

¹ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 963 fo. 48r.

² NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 963 fo. 94r en 139r.

was van 10 stuivers per jaar die betaald moest worden aan de Graaffelijkheijt van Brederode. De betaling was overgegaan naar een instelling van het Hof van Holland na het overlijden van de laatste Brederode in mannelijke lijn. Net als bij eerder genoemde eigenaren moest Jan Pietersen in 1694 een lening afsluiten van 1000 gulden. Ook hij sloot die af bij een brouwer in Haarlem, dit was de heer Jan Braams van de brouwerij het Hoefijzer. In of voor 1696 kwam Jan Pieter te overlijden, zijn weduwe Maritie Cornelisse verkocht de herberg daarna de heer Jan Braams, de hiervoor genoemde geldschieter. Uit het huwelijk van Jan Pietersen en Maritie was een kind voorgekomen dat in 1696 nog minderjarig was. Over hem waren twee voogden aangesteld die door de schepenen van Velsen waren geautoriseerd voor de verkoop.¹

Jan Braams had de herberg niet lang in bezit, in 1700 werd Pieter Jansere Wijngaarde al genoemd als eigenaar van een herberg. Toen werd een verordening bekend gemaakt over de wijnmaat die in 1700 werd uitgevaardigd. Velsen kende toen 6 herbergiers. Jaarlijks werden de maatkannen, gewichten en andere voorwerpen die gebruikt werden bij de verkoop gemeten en geijkt door de schout en schepenen. Hiervoor werd een vergoeding betaald aan de schout en schepenen.² In 1721 verkocht Riemptie Pieterz Wijngaarden, mogelijk een dochter van de inmiddels overleden Pieterjansere, de herberg aan Claes Bruijninck. Voor de herberg werd 2000 gulden betaald. Riemptie was gehuwd met Pieter Tromp en was eerder weduwe van Dirk van Soest. Naast de stallen was er ook een hooihuis bij de herberg. Mogelijk werd er bij de herberg ook het boeren bedrijf uitgeoefend, of het hooi was bestemd voor de paarden van de herberggasten. Claes Bruinick moest de aankoop financieren door een lening bij Jan Hulft, een schepen uit Amsterdam. Het ging om een bedrag van 1800 gulden, hier over werd een rente betaald van 4 gulden per jaar per 100 gulden.³

Mogelijk had Claes te hoog gegrepen met de aankoop van de herberg, want 1726 verkocht hij de herberg aan Jaques Dupeyrou uit Amsterdam voor 1310 gulden. De verkoper kreeg zijn aankoop bedrag niet terug, het zal een noodsprong geweest zijn om uit de schulden te komen. Bij deze verkoop werd weer vermeld dat een jaarlijkse erfpacht betaald moest worden aan de Graafflijkheid van Brederode van 10 stuivers. De herberg werd toen omschreven als een huis, schuur en hooiberg met zijn erva inde Santpoort genaamt de Wildeman zijnde van ouds vermaard en neering rijke herberg. Neeringrijk moeten we lezen als een goedlopend. Jaques Dupeyrou, ook geschreven als Jacobus Du Peyrou, was eigenaar van de hofstede Velserhooft die lag ten westen van het dorp Santpoort. De aankoop door hem zal ook hij beschouwd

Een gedeelte van de kaart van Kennemerland uit 1720. De locatie van de Wildeman is omcirkeld. De herberg werd in westen toen begrensd door de Voorplaats van de hofstede Velserhooft. Kaart uitgegeven door de weduwe van Nicolaas Visscher, Amsterdam.

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

¹ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 918 fo. 136v, inv. nr. 919 fo. 80v en 154v en inv. nr. 964 fo. 215r.

² NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 922 fo. 14r en 37v.
NHA. Ambachtsbestuur van Velsen, inv. nr. 508 en 509.

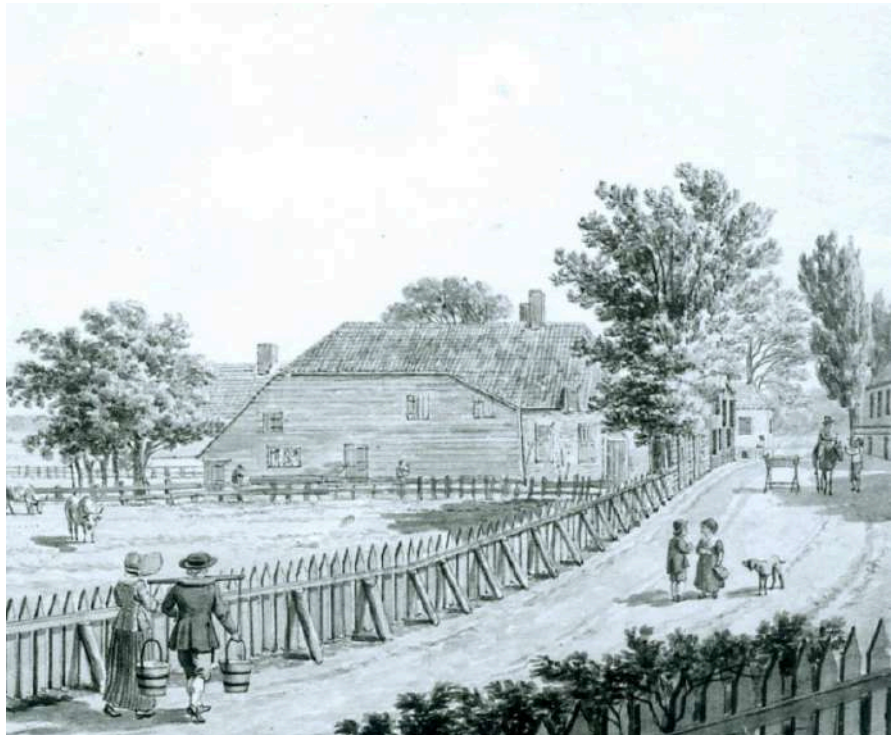
³ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 922 fo. 20r, 20v en 36v.

hebben als een steun handeling want hij verkocht de herberg in 1727 voor het zelfde bedrag door aan Jan de Wilt.¹

Ook Jan de Wilt hield de herberg niet lang in bezit, in 1732 werd Pieter Jacobzoon Sterckman als nieuwe eigenaar genoemd. Hij kon niet de totale aankoopsom betalen waardoor hij een schuld overhield van 330 gulden die afgelost moest worden met een rente van 4 gulden per jaar per 100 gulden. Wat Pieter Jacobzoon voor de herberg betaalde had is in de archieven niet te achterhalen. Aan de Heerenwech had Pieter nog een perceel land in bezit in de Westbroek. In 1742 had Pieter opnieuw geld nodig, dit leende hij van Dirk Koene Osdam uit Noordwijkerhout, het ging opnieuw om een bedrag van 300 gulden. Mogelijk had hij zijn oude schuld niet kunnen afbetalen en moest hij opnieuw lenen om zijn oude schuldeiser tevreden te stellen. Opnieuw was de herberg het onderpand, tevens diende als onderpand de huuropbrengst van 46 gulden per jaar die hij ontving van Arij Borst voor de huur van een gedeelte van de Herberg.²

Gezien de vele leningen die de opvolgende eigenaren hebben afgesloten was de herberg niet zo neeringrijk als eerder werd vermeld. Want het ging financieel gezien niet goed met

Van de herberg De Wildeman is dit de enige afbeelding waarop de herberg aan de rechterkant voor een stukje is afgebeeld. Gedeelte van een afbeelding door W. Hendriks (1774-1831).

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

Pieter Jacobzoon. In 1745 verkochten schout en schepenen van Velsen bij vonnis de herberg op een publieke veiling aan Cornelis Dashorst voor 1580 gulden. De verkoop vond plaats ten nadele van Pieter Jacobzoon en ten overstaan van het gerecht. De schuldeiser was Huibert Vorst die woonde in Haarlem. Over hem is niets bekend, mogelijk was hij een leverancier aan Pieter Jacobzoon. De jaarlijkse erfpacht van 10 stuivers was overgegaan naar Elisabeth Gasthuis in Haarlem. Een deel van de herberg werd nog steeds verhuurd aan Arij Borst. De nieuwe eigenaar gaf de herberg een andere bestemming, hij was timmermansbaas in Santpoort en begon hier een timmermanswinkel. Cornelis kwam in 1749 in bezit van een hujs ten zuiden van de herberg de Weijman.³ De aankoop door Cornelis betekende het einde van de exploitatie van de herberg, de naam zou later terugkomen bij een voormalig café aan de Hoofdstraat tegen over de Slaperdijk. En uiteindelijk kreeg het voormalige café restaurant Zomerlust op de splitsing Hoofdstraat en Hagelingerweg de naam Wildeman.

De voormalige eerste Wildeman bleef timmermanswinkel en werkplaats tot 1904. Achtereenvolgens waren de volgende timmermannen eigenaar: 1769 Nicolaas de Wit, 1787 Jacob Wagma, 1794 Jan Hoogeboom, van rond 1820 Pieter Handgraaf, 1871 Bernardus Henricus Krabbe en van 1892 tot 1908 Henricus Carolus Krabbe. Daarna achtereenvolgens van 1908 tot 1957 Dirk of Theodorus van Dam, winkelier, Dirk Nol, melkslijter en boterhandelaar. Het pand werd vele malen verbouwd en werd uiteindelijk opgedeeld in nr. 196, 198, 200 en 202. In nummer 196 was de woning en schoenenzaak van Nieuwstraten gevestigd. Verder waren in de

¹ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 922 fo. 114v en 147v.

² NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 923 fo. 21r en 216r.

³ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 923 fo. 241r en inv. nr. 971 fo. 27r.

De bebouwing langs de Heerenweg in 1832.
 1 De herberg De Wildeman, 2 huidige
 Vluchthovenstraat 14 t/m 18, 3 de voormalige
 hofstede Eijndenhoef, 4 de voormalige
 hofstede Broekbergen.

J. Morren, naar het kadastrale minuutplan uit 1832.

Café De Wildeman rond 1916, het tweede pand dat die naam voerde, aan de Hoofdstraat tegen over de Slaperdijk. In het pand zijn nu woonhuizen gevestigd, Hoofdstraat 240 en 242. Links mevrouw Maria Handgraaf-Korhouwer, in het midden de oudste dochter Wilhelmina en rechts Hein Handgraaf.

Het zuidelijk deel van de voormalige herberg De Wildeman in 1915. Hierin was toen Dirk Nol gevestigd met zijn zuivelwinkel.

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

De achterzijde van de voormalige herberg De Wildeman in 1988.

De opkamer.

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

J. Morren, 2018

Links, de gewelfkelder gezien naar de zuidmuur, rechts, de gewelfkelder gezien naar de noordelijke muur.

J. Morren, 2021

panden gevestigd; schoenmaker Sambeek, kleermaker Pieterse, kapper Manus Woltering en boekhandelaar Van Meurs. Daarna zijn er nog velen gevolgd, onder andere een IJssalon. Ook het oorspronkelijke erf van de Wildeman dat aan de zuidkant begrensd wordt door de Vlugthovenstraat is door de tijd heen volgebouwd. Dit zijn onder andere de kleine huisjes nummer 14, 16 en 18 die werden gebouwd in 1767 en 1772 in opdracht van Cornelis Dashorst en Nicolaas de Wit. Deze werden herbouwd in 1975. Vlugthovenstraat 2, 4, 6 en 8 werden gebouwd in 1904 in opdracht van Henricus Carolus Krabbe.¹

Ondanks de vele verbouwingen heeft het noordelijk deel van de voormalige Wildeman, Hoofdstraat 196, het meest zijn oorspronkelijke aanzicht behouden. De kleinere roede verdeling in de vensters, het kelderraampje met daarboven de ramen van de opkamer en de raamluiken dragen bij aan het historische aanzien van het pand.

Bronvermelding

- NHA. Ambachtsbestuur van Velsen, Verpondingen Velsen, inv. nr. 112 t/m 119.

Het uithangbord van het café De Wildeman dat stond tegen over de Slaperdijk.

Noord-Hollands Archief, Haarlem, de Beeldbank.

¹ Zandpoort, Orgaan van de Stichting Santpoort nr. 7 en 8, september 1986, blz. 18 t/m 49. NHA. Kadaster Velsen, art. 68, 71, 866, 1689, 2003, 2632, 2869, 2870 en 7860.